

Анатійчук М.О.,
завідувач ресурсного центру
з підтримки інклюзивної освіти
Комунального закладу «Інститут післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької області»

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
У 2026/2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Освітній процес у закладах освіти, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП), передбачає забезпечення підтримкою таких здобувачів освіти, що реалізується у створенні для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їхніх освітніх труднощів. Складовими такої підтримки є:

- створення команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП;
- надання послуг асистентом вчителя/асистентом дитини;
- розробка індивідуальної програми розвитку та за потреби індивідуального навчального плану;
- надання додаткових корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг;
- адаптація/модифікація змісту навчання.

Синергія цих компонентів і допомагає якісно реалізувати на практиці освіту дітей з ООП.

Організація інклюзивного навчання в закладах дошкільної та загальної середньої освіти здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 №530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» (зі змінами) та від

15.09.2021 №957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (зі змінами) (далі – Порядки) та іншими нормативно-правовими документами. Звертаємо вашу увагу, що з 1 серпня 2026 року набирають чинності чергові зміни до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 05.02.2026 №129.

Порядки визначають організаційні засади функціонування груп/класів з інклюзивним навчанням у закладах освіти, алгоритм зарахування, відрахування та переведення здобувачів освіти до державних та комунальних закладів освіти. Вони містять рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з ООП, критерії визначення та умови їхнього забезпечення, індивідуальні програми розвитку, регламентують необхідність введення посад асистента вихователя/вчителя, за потреби – асистента учня (дитини), визначають особливості надання корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП [1; 2].

Наголошуємо на тому, що освітній процес для дітей з ООП у закладах освіти організовується з урахуванням висновку інклюзивно-ресурсного центру, категорії (типу) особливих освітніх потреб (труднощів), ступеня їхнього прояву, рівня підтримки, визначеного згідно з додатком 1 до Порядку, та індивідуальної програми розвитку.

У період дії воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) згідно з вищезазначеними Порядками зазнала змін гранична кількість дітей з ООП в інклюзивних групах/класах. Зокрема, гранична кількість дітей з ООП, які потребують четвертого чи п'ятого рівня підтримки, становить не більше двох осіб в одній/ому групі/класі. Для дітей з ООП, які потребують другого чи третього рівня підтримки, норми граничної кількості, визначені Порядком для закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО), не застосовуються. Кількість дітей з ООП, які потребують другого чи третього рівня підтримки в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), становить не більше п'яти осіб в одному інклюзивному класі [1; 4].

Однією зі складових підтримки дітей з ООП в освітньому процесі є створення в закладі освіти команди психолого-педагогічного супроводу. Звертаємо увагу, що закладам освіти необхідно керуватися новими Положеннями про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (далі – Положення), затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України від 09.12.2024 №1713 та від 29.05.2025 №787. У Положеннях визначені основні принципи, завдання та функції, а також порядок організації діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП у закладах освіти. До складу команди супроводу обов'язково залучаються фахівці інклюзивно-ресурсного центру. Нагадуємо про те, що одними із завдань команди супроводу є визначення напрямів та обсягу психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, які надаються в закладі освіти з урахуванням висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, та забезпечення надання цих послуг дітям з ООП, а також про можливість приймати рішення щодо зміни рівня підтримки (виключно в межах суміжного рівня) з урахуванням динаміки розвитку дитини з ООП впродовж навчального року. У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану засідання команди супроводу можуть проходити в режимі реального часу (онлайн) та/або у змішаному очно-дистанційному форматі [5].

З метою забезпечення індивідуалізації освітнього процесу для дітей з ООП відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру та результатів оцінки командою супроводу потреби здобувачів освіти в наданні підтримки та індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності) складається індивідуальна програма розвитку (далі – ІПР). Звертаємо увагу на те, що для ЗЗСО змінилася форма ІПР для дітей з ООП, вона визначена у додатку 3. Також подовжено часовий термін до одного місяця на формування ІПР. Порядками визначено, що ІПР складається командою супроводу на навчальний рік (а для ЗДО ще може бути і на літній період) та переглядається не рідше ніж двічі на рік (за потреби частіше) з метою її коригування. Важливо пам'ятати, що

ІПР обов'язково обліковується в автоматизованій системі роботи інклюзивно-ресурсних центрів на порталі «Україна. Інклюзія» [1; 2].

Для учнів з ООП за потреби може складатися індивідуальний навчальний план. Індивідуальний навчальний план складає команда супроводу за участю педагогічних працівників, які викладають навчальні предмети (інтегровані курси). Потім він затверджується керівником закладу освіти та підписується одним з батьків (іншим законним представником) учня. Наголошуємо, що в навчальному плані обов'язково необхідно зазначати кількість годин корекційно-розвиткових занять на тиждень за напрямками.

Особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу в групі/класі з інклюзивним навчанням забезпечує асистент вихователя/вчителя. Для ЗЗСО незмінним залишилось, що посада вводиться з розрахунку одна штатна одиниця на один клас. Звертаємо увагу, що для ЗДО змінилися штатні нормативи: кількість ставок асистента вихователя на кожну інклюзивну групу розраховується за відповідною формулою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 12.06.2025 №844 «Про затвердження Типових штатних нормативів закладів дошкільної освіти» (зі змінами). Посадові обов'язки асистента вихователя/вчителя визначені листами Міністерства освіти і науки України від 25.09.2012 №1/9-675 та від 29.09.2022 №1/11471-22.

Відповідно до Порядків в освітньому процесі індивідуальні соціальні та соціально-побутові потреби дітей з ООП забезпечуються асистентом учня (дитини). Допуск асистента учня (дитини) для ЗЗСО здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 17.11.2021 №1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього». Порядок та умови допуску асистента дитини з ООП до освітнього процесу, вимоги до нього, а також основні правила його перебування в ЗДО та участі в освітньому процесі визначаються Положенням про асистента дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 20.03.2025 №474. Нагадуємо, що потреба у наданні послуг асистентом учня

(дитини) обов'язково має бути зазначена у висновку інклюзивно-ресурсного центру. А також особа допускається до участі в освітньому процесі для виконання функцій (обов'язків) асистента дитини з ООП виключно за умови проходження спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом [6; 7].

Одним із компонентів забезпечення підтримки дітей з ООП у закладах освіти є надання їм психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги), які здійснюються відповідно до ППР з урахуванням рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру. Психолого-педагогічні послуги спрямовуються на організацію освітнього процесу та забезпечення розвитку дітей з ООП і надаються педагогічними працівниками закладу освіти та/або додатково залученими фахівцями з відповідною освітою: «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Психологія» тощо. Корекційно-розвиткові послуги проводяться фахівцями із числа педагогічних працівників, посади яких введено до штатного розпису закладу освіти, та/або додатково залученими фахівцями за спеціальностями «Спеціальна освіта», «Корекційна освіта», «Дефектологія». Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги надаються в індивідуальній або груповій формі. Факт проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять обов'язково фіксується в журналі обліку проведення (надання) психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (послуг), форма якого визначена у додатку 3-1 до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 №88 (зі змінами). Батьки (інші законні представники) дитини з ООП підтверджують факт проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять.

У додатках до вищезазначеної постанови вказані примірний перелік додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з ООП у закладах освіти, перелік фахівців, які проводять (надають) додаткові психолого-педагогічні і корекційно-розвиткові заняття (послуги) з

особами з ООП у закладах освіти, журнал обліку проведення (надання) психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (послуг), а також типовий договір на проведення (надання) психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) і акт приймання проведених (наданих) психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг).

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття можуть проводитися в ресурсній кімнаті (ресурсному осередку), медіатеці закладу освіти тощо. Звертаємо вашу увагу, що здобувачі освіти можуть перебувати в ресурсній кімнаті (ресурсному осередку) та медіатеці винятково в супроводі педагогічних працівників, асистента педагога або залученого фахівця, який проводить додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття [1; 2].

Інклюзивне навчання учнів з ООП здійснюється відповідно до освітньої програми ЗЗСО з використанням адаптації та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням їхніх особливих освітніх потреб та особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу. Адаптація/модифікація змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) здійснюється педагогічними працівниками, які викладають навчальні предмети (інтегровані курси), протягом навчального року. Нововведенням є оформлення згідно з додатком 4 до Порядку інформації про адаптацію/модифікацію змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів), очікувані результати навчання та особливості проведення оцінювання, яка додається до протоколу підсумкового засідання команди супроводу.

Учні з ООП за заявою одного з батьків (іншого законного представника) можуть бути зараховані до групи подовженого дня. Утворення та організація діяльності груп подовженого дня в закладах загальної середньої освіти здійснюється відповідно до Порядку створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 №677 (зі змінами).

Особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учнів з ООП, яким заклад освіти надає четвертий і п'ятий рівень підтримки, та учнів з

інтелектуальними, соціоадаптаційними труднощами другого-п'ятого рівня підтримки в інклюзивній групі подовженого дня забезпечує асистент вихователя. Педагогічне навантаження на ставку асистента вихователя групи подовженого дня становить 25 годин на тиждень [4].

Оцінювання результатів навчання учнів з ООП у ЗЗСО здійснюється за загальними критеріями оцінювання та з урахуванням індивідуального навчального плану (за наявності). Рекомендуємо ознайомитися з методичними рекомендаціями «Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами», розробленими Державною установою «Український інститут розвитку освіти».

Після завершення навчання учні з ООП відповідно до рівня здобутої загальної середньої освіти отримують документи про освіту державного зразка згідно зі зразками документів про загальну середню освіту, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 16.10.2018 №1109. Звертаємо вашу увагу, що внесено зміни до порядку оформлення документів про освіту осіб з ООП, які регламентуються наказом Міністерства освіти і науки України від 14.11.2025 №1503 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2018 року №1109». Наказ набирає чинності з 1 вересня 2026 року. Зміни усунуть обмеження для продовження навчання осіб з ООП у закладах професійної освіти та сприятимуть реалізації їхнього права на освіту.

Список використаних джерел та літератури

1. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 №530 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 №957 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

3. Про затвердження Порядку створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 №677 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-18#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

4. Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 05.02.2026 №129. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-2026-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

5. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.05.2025 №787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0787729-25#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

6. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 №3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

7. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 №463-IX (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05.06.2026).

8. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 №527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.06.2026).